

TĂNG CƯỜNG GIÁO DỤC Ý THỨC CHÍNH TRỊ
CHO THANH NIÊN TRONG TRƯỜNG HỌC

Vũ Thị Đức
Trường Đại học Tây Bắc

THÔNG TIN BÀI BÁO

Ngày nhận bài: 26/6/2024
Ngày nhận đăng: 17/7/2024
Email: vuthiduc@utb.edu.vn

Từ khóa: Giáo dục; Thanh niên;
Trường học; Ý thức chính trị

TÓM TẮT

Bài báo này nhằm giới thiệu quan niệm về giáo dục ý thức chính trị cho thanh niên; đưa ra được thực trạng và đề xuất một số giải pháp tăng cường giáo dục ý thức chính trị cho thanh niên trong trường học. Tác giả đã sử dụng phương pháp luận của chủ nghĩa duy vật biện chứng và duy vật lịch sử; phân tích và tổng hợp lý thuyết để làm nổi bật vấn đề nghiên cứu. Kết quả đã trình bày được quan niệm về giáo dục ý thức chính trị cho thanh niên; phân tích được thực trạng ý thức chính trị của thanh niên trong giai đoạn hiện nay. Từ đó đề xuất được 4 giải pháp chung và 8 giải pháp cụ thể để tăng cường giáo dục ý thức chính trị cho thanh niên trong trường học. Trong trường học cần luôn đổi mới, sáng tạo và đồng thời áp dụng nhiều giải pháp khác nhau để tăng cường giáo dục ý thức chính trị cho thanh niên.

1. Đặt vấn đề

Thanh niên có vai trò quan trọng trong quá trình xây dựng và phát triển đất nước, giáo dục ý thức chính trị (YTCT) cho thanh niên là một nhiệm vụ quan trọng của Đảng, Nhà nước và toàn xã hội [1,2]. Xuất phát từ thực tiễn xây dựng đất nước theo con đường xã hội chủ nghĩa, việc giáo dục YTCT cho thanh niên trong trường học được xem là nhiệm vụ chính trị quan trọng, mang tính cấp thiết để xây dựng thế hệ trẻ sống có lý tưởng, có đạo đức cách mạng; cung cấp nguồn nhân lực có chất lượng cao, vừa “hồng” vừa “chuyên” cho thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước; góp phần đấu tranh chống lại âm mưu của các thế lực thù địch, bảo vệ vững chắc nền tảng tư tưởng của Đảng và Nhà nước [1-3].

Hiện nay, đã có một số nghiên cứu về YTCT của thanh niên, sinh viên như nghiên cứu của Lê Hữu Ái (2010) [4], Phạm Đình Khuê (2016) [5], Phạm Thị Phương Anh (2017) [6], Trần Việt Quang (2020) [7], Lèo Thị Thơ (2024) [8] ở một số trường đại học. Những nghiên cứu trên chủ yếu đề cập đến thực trạng YTCT của sinh viên. Tuy nhiên, số nghiên cứu về chủ đề này còn ít, trong đó gần như chưa có bài báo nào đề cập toàn diện từ quan điểm, thực trạng đến giải pháp tăng cường giáo dục YTCT cho thanh niên nói chung và thanh niên trong trường học nói riêng. Đó chính là khoảng trống cần được

tiếp tục nghiên cứu, bổ sung. Vì thế, bài viết này được tiến hành để cung cấp thêm những thông tin, giải pháp và góc nhìn mới về tăng cường giáo dục YTCT cho thanh niên trong trường học.

2. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu dựa trên cơ sở nguyên tắc phương pháp luận của chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử. Trong đó chủ yếu sử dụng phương pháp phân tích và phương pháp tổng hợp lý thuyết làm nổi bật vấn đề nghiên cứu.

3. Kết quả và bàn luận

3.1. Quan niệm về giáo dục ý thức chính trị cho thanh niên

Ý thức, theo quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin, là sự phản ánh hiện thực khách quan vào bộ não con người, là hình ảnh chủ quan của thế giới khách quan [9].

YTCT là một hình thái của ý thức xã hội, xuất hiện cùng với sự ra đời của giai cấp và nhà nước; nó phản ánh các quan hệ kinh tế, chính trị, xã hội giữa các giai cấp, các dân tộc, quốc gia và thái độ của các giai cấp đối với quyền lực của nhà nước. Đặc trưng của YTCT là thể hiện trực tiếp và tập trung nhất lợi ích của giai cấp. YTCT của mỗi cá nhân chính là thái độ, niềm tin, lý tưởng, ý chí, bản lĩnh chính trị; là

sự nhận thức của cá nhân về những vấn đề liên quan đến đời sống chính trị xã hội. Các yếu tố của YTCT ảnh hưởng và quy định lẫn nhau. Nó có vai trò định hướng cho hành động của con người trong những điều kiện và hoàn cảnh cụ thể [7,9,10].

Thanh niên: Mác gọi thanh niên là cội nguồn của sự sống dân tộc [11]. Thế kỷ XX, Lênin đã coi thanh niên là “nguồn sinh lực chiến đấu của cách mạng”. Ông khẳng định: *“Nhiệm vụ thực sự sáng tạo ra xã hội cộng sản chủ nghĩa chính là của thanh niên”*. Theo Lênin, tương lai của chủ nghĩa cộng sản thuộc về thanh niên, thanh niên là người xây dựng chủ nghĩa cộng sản [11]. Tư tưởng Hồ Chí Minh về thanh niên và công tác thanh niên là hệ thống nhận thức tư duy, quan điểm lý luận về nhìn nhận, đánh giá vai trò, vị trí của thanh niên qua các thời kỳ cách mạng; đường lối, nội dung bồi dưỡng, giáo dục, đào tạo thanh niên thành lớp người kế tục sự nghiệp cách mạng của Đảng và dân tộc; nhiệm vụ công tác thanh niên của Đảng, Nhà nước, đặc biệt là của Đoàn Thanh niên, đội dự bị tin cậy của Đảng [2,3]. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã khẳng định, thanh niên là lớp người kế tục sự nghiệp cách mạng của cha anh, là lực lượng cách mạng hùng hậu, là bộ phận quan trọng của dân tộc [12]. Đảng ta luôn xác định vị trí, vai trò quan trọng của thanh niên trong xây dựng và bảo vệ đất nước. Nghị quyết 25 BCH TW Đảng khóa X đã khẳng định: *“Thanh niên là rường cột của nước nhà, chủ nhân tương lai của đất nước, là lực lượng xung kích trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, là một trong những nhân tố quyết định sự thành bại sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, hội nhập quốc tế và xây dựng Chủ nghĩa xã hội”*¹. Luật Thanh niên năm 2020 cũng đã nêu rõ: *“Thanh niên là công dân Việt Nam từ đủ 16 tuổi đến 30 tuổi”* (điều 1). Thanh niên là lực lượng xã hội to lớn, xung kích, sáng tạo, đi đầu trong công cuộc đổi mới, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa; có vai trò quan trọng trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa

đất nước, hội nhập quốc tế và xây dựng chủ nghĩa xã hội (điều 4)².

YTCT của thanh niên không thể tách rời YTCT chung của xã hội, của giai cấp, dân tộc. Thanh niên là một bộ phận đặc thù của xã hội, có đặc điểm về tâm lý, nhận thức, môi trường học tập, sinh hoạt, do đó, YTCT của thanh niên có những biểu hiện riêng [7,8,12].

Qua nghiên cứu lý luận và thực tiễn có thể hiểu: YTCT của thanh niên là tổng hòa nhận thức, thái độ, tình cảm, niềm tin, ý chí quyết tâm của thanh niên; được thể hiện bằng hành động của họ trong quá trình sống, học tập; nhằm ngăn ngừa, đấu tranh làm thất bại các hoạt động xâm hại để giữ gìn lợi ích lãnh thổ, chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội của dân tộc trên cơ sở đường lối của Đảng, pháp luật của Nhà nước và luật pháp quốc tế; góp phần thực hiện thắng lợi sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc [6,8].

Giáo dục YTCT cho thanh niên: Cuối thế kỷ XIX, trong khi phong trào đấu tranh của giai cấp vô sản lên cao, Mác và Ăngghen đã khẳng định thanh niên có vai trò quan trọng trong sự nghiệp cách mạng vì thế công tác giáo dục thanh niên phải được thực hiện thường xuyên, liên tục ở trường lớp và cả trong thực tế lao động [11]. Cuối năm 1920, trong bối cảnh chiến tranh khốc liệt, Đảng Bôn-sê-vich Nga cần sự tiếp sức của thế hệ thanh niên, do đó việc giáo dục và rèn luyện thanh niên trở thành mối quan tâm lớn của Đảng. Thế kỷ XX, Lênin đã nhận thức sâu sắc rằng Đảng phải lãnh đạo Đoàn Thanh niên cộng sản trở thành đội xung kích tổ chức giáo dục cộng sản cho thanh niên, tại Đại hội III toàn Nga của Đoàn Thanh niên cộng sản Nga (năm 1920), Lênin đã đến dự và đọc bài diễn văn lịch sử: *“Nhiệm vụ của Đoàn Thanh niên”*. Bài diễn văn này có tính chất cương lĩnh của Đảng trong việc giáo dục chủ nghĩa cộng sản cho thanh niên [11]. Để giáo dục và học chủ nghĩa cộng sản, Lênin yêu cầu: *Đối với những người cộng sản “phải tổ chức và đoàn kết toàn thể thế hệ thanh niên, phải làm gương mẫu về giáo dục và kỷ luật. Có như vậy mới có thể hoàn thành công cuộc xây dựng xã hội cộng sản chủ nghĩa”*. Đối với nhà trường

¹ Nghị quyết số 25-NQ/TW, ngày 25/7/2008, Hội nghị lần thứ bảy Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa X) *Về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác thanh niên thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hoá, hiện đại hoá*.

² Quốc Hội Việt Nam, *Luật số: 57/2020/QH14, Luật Thanh niên, điều 1,4*, Hà Nội, 2020.

không được đóng khung việc rèn luyện, giáo dục và học tập trong nhà trường, tách rời cuộc sống sôi nổi: *“Nhà trường của chúng ta phải làm cho thanh niên, trong khi học tập, trở thành những người tham gia cuộc đấu tranh giải phóng những người bị bóc lột...”*. Đảng cộng sản cần quan tâm, chăm sóc, giáo dục, đào tạo thanh niên thông qua sự nghiệp đấu tranh cách mạng và sự nghiệp lãnh đạo các phong trào thực tiễn của Đảng [11]. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã dành sự quan tâm đặc biệt đến công tác thanh niên. Người nhấn mạnh, để thực hiện nội dung và mục đích của công tác thanh niên cần phải giáo dục và tổ chức thành lực lượng chính trị hùng hậu xung quanh Đảng. Phải kiên trì xây dựng một tổ chức thanh niên cộng sản làm nòng cốt, là cánh tay đắc lực và đội hậu bị tin cậy của Đảng [2,3,13]. Người đã sáng lập, rèn luyện Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh, lãnh đạo Nhà nước đề ra các chính sách phù hợp với thanh niên trong từng thời kỳ cách mạng, đặc biệt là trong giáo dục và đào tạo. Theo Người, giáo dục thanh niên là quá trình tác động đồng bộ từ các cấp ủy Đảng, chính quyền đến gia đình, đoàn thể và toàn xã hội. Người nhấn mạnh: *“Vì lợi ích mười năm thì phải trồng cây, vì lợi ích trăm năm thì phải trồng người”* [13,14]. Trong Di chúc trước lúc đi xa, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã căn dặn: *“Đoàn viên và Thanh niên ta nói chung là tốt, mọi việc đều hăng hái xung phong, không ngại khó khăn, có chí tiến thủ. Đảng cần phải chăm lo giáo dục đạo đức cách mạng cho họ, đào tạo họ thành những người thừa kế xây dựng xã hội chủ nghĩa vừa “hồng” vừa “chuyên”. Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau là một việc rất quan trọng và rất cần thiết”* [12,14]. Đảng ta luôn kế thừa, vận dụng một cách sáng tạo lý luận của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh về công tác thanh niên, coi giáo dục thanh niên là một nhiệm vụ quan trọng của toàn đảng, toàn dân. Nghị quyết 25-NQ/TW đã khẳng định: *“Thanh niên được đặt ở trung tâm trong chiến lược bồi dưỡng, phát huy nhân tố và nguồn lực con người. Chăm lo, phát triển thanh niên vừa là mục tiêu, vừa là động lực đảm bảo cho sự ổn định và phát triển bền vững của đất nước”*.

Giáo dục YTCT cho thanh niên trong trường học chính là quá trình giáo dục, trang bị cho họ có kiến thức cơ bản về những nguyên lý cơ bản

của chủ nghĩa Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng Cộng sản Việt Nam. Từ đó xây dựng cơ sở khoa học giúp thanh niên nhận thức và niềm tin vững chắc vào con đường đi lên CNXH và Chủ nghĩa Cộng sản. Giáo dục YTCT sẽ giúp thanh niên hình thành và nâng cao được phẩm chất chính trị và đạo đức cách mạng của mình và biết vận dụng những hiểu biết đó vào thực tiễn cách mạng [1,3,7-9].

Chủ nghĩa Mác - Lênin: là hệ thống quan điểm và học thuyết khoa học của Mác, Ăngghen, Lênin được hình thành và phát triển trên cơ sở kế thừa những giá trị tư tưởng nhân loại và tổng kết thực tiễn thời đại; là thế giới quan, phương pháp luận phổ biến của nhân thức khoa học và thực tiễn cách mạng; là khoa học về sự nghiệp giải phóng giai cấp vô sản, giải phóng nhân dân lao động khỏi áp bức bóc lột và tiến tới giải phóng con người [15].

Tư tưởng Hồ Chí Minh là một hệ thống quan điểm toàn diện và sâu sắc về những vấn đề cơ bản của cách mạng Việt Nam, kết quả của sự vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào điều kiện cụ thể của nước ta, kế thừa và phát triển các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc, tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại; là tài sản tinh thần vô cùng to lớn và quý giá của Đảng và dân tộc ta, mãi mãi soi đường cho sự nghiệp cách mạng của nhân dân ta giành thắng lợi [16].

Nội dung giáo dục YTCT cho thanh niên: bao gồm vấn đề cơ bản của Chủ nghĩa Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, chủ trương, đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước [1,3,17].

Hình thức giáo dục YTCT cho thanh niên trong trường học: được thực hiện qua hai hình thức chính là giáo dục chính khóa (thông qua các môn học như giáo dục công dân, triết học Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, Lịch sử đảng...) và giáo dục ngoại khóa thông qua các buổi ngoại khóa chuyên đề, tọa đàm, cuộc thi...

3.2. Thực trạng ý thức chính trị và giáo dục ý thức chính trị cho thanh niên trong trường học

3.2.1. Thực trạng ý thức chính trị của thanh niên hiện nay

Thanh niên Việt Nam (từ 16 - 30 tuổi) có khoảng 22,609 triệu người chiếm khoảng 23,2% dân số cả nước³. Đây là độ tuổi sung sức

³ Số liệu thống kê về dân số, lao động, việc làm, học tập của thanh niên năm 2015 - 2020 của Tổng cục Thống kê.

nhất về thể chất và trí tuệ, với sự năng động, sáng tạo, ham học hỏi, thích ứng tốt với sự phát triển của xã hội. YTCT của thanh niên đóng vai trò quan trọng, quyết định đến hành vi, lối sống, tinh thần và trách nhiệm của thanh niên đối với bản thân, gia đình và xã hội. Biểu hiện bằng hành động của họ trong quá trình sống, học tập nhằm ngăn ngừa, đấu tranh làm thất bại các hoạt động xâm hại để giữ gìn lợi ích lãnh thổ, chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội của dân tộc, góp phần thực hiện thắng lợi sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc [1,5,8].

Qua phân tích và tổng hợp một số văn bản của Đảng, Nhà nước và các tổ chức đoàn thể cùng một số nghiên cứu trên đối tượng thanh niên, sinh viên [1,4-8,17] cho thấy, thực trạng YTCT của thanh niên hiện nay được biểu hiện ở hai khía cạnh chính:

Một là: Đa số thanh niên Việt Nam hiện nay có YTCT tốt. Họ là những người trẻ năng động, có trí tuệ, có đạo đức, sống có lý tưởng và hoài bão, đóng góp tích cực cho công cuộc xây dựng và phát triển đất nước, đáp ứng được với nhu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế trong tình hình mới [1,4-8].

Nghị quyết 25 NQ/TW đã khẳng định: Một trong những thành tựu của công cuộc đổi mới đất nước là đã xây dựng được thế hệ thanh niên thời kỳ mới có đạo đức, nhân cách, tri thức, sức khỏe, tư duy năng động và hành động sáng tạo; yêu nước, có ý thức xây dựng và bảo vệ đất nước, đa số thanh niên luôn tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng và Nhà nước.

Nghiên cứu của Lê Hữu Ái (2010) trên sinh viên Đại học Đà Nẵng cũng góp phần chỉ ra rằng: Đại bộ phận sinh viên đã thành đạt trên nhiều lĩnh vực, đạt nhiều thành tích trong học tập, nghiên cứu khoa học và khẳng định năng lực, bản lĩnh của mình. Đa số quan tâm nhiều đến chính trị, xã hội của đất nước, có thái độ lạc quan về đất nước, sống có lý tưởng, giữ được truyền thống dân tộc và có lối sống lành mạnh, chủ động hòa nhập quốc tế [4].

Nghiên cứu của Phạm Thị Phương Anh (2017) trên 886 sinh viên của 5 trường đại học (Đại học Quốc Gia Hà Nội, Đại học Quốc Gia thành phố Hồ Chí Minh, Đại học Bình Dương, Đại học Cần Thơ, Đại học Huế) cho thấy, đa số sinh viên có lập trường tư tưởng chính trị vững

vàng, có lòng tin mạnh mẽ vào lý tưởng cao đẹp của chủ nghĩa xã hội, chủ nghĩa cộng sản và sự lãnh đạo của Đảng. Sinh viên đã nhận thức được sự đúng đắn của đường lối đổi mới đất nước, thấy rõ hơn trách nhiệm của mình trong học tập và rèn luyện đạo đức, phẩm chất, tư tưởng chính trị [6].

Nghiên cứu của Lèo Thị Thơ (2024) về thực trạng YTCT của sinh viên Trường Đại học Tây Bắc, dựa trên đánh giá 05 điểm của Thang đo Likert (James T. Croasmun & Lee Ostrom, 2011), cho thấy, điểm trung bình về hiểu biết các vấn đề chính trị của sinh viên là 4,00; thái độ của đối với các vấn đề chính trị là 4,61; niềm tin của đối với vấn đề chính trị là 4,56 và thể hiện hành vi đối với các vấn đề chính trị là 4,59 [8].

Những nghiên cứu kể trên đã góp phần khẳng định YTCT của đại bộ phận sinh viên, thanh niên hiện nay là tốt.

Nguyên nhân của những thành quả trên là do trong những năm qua, Đảng và Nhà nước cùng cả hệ thống chính trị luôn quan tâm chăm lo, giáo dục, rèn luyện thế hệ trẻ, đặc biệt là thanh niên. Trong các trường học đã luôn quan tâm giáo dục YTCT cho thanh niên bằng nhiều hình thức khác nhau. Bản thân đại bộ phận thanh niên nhận thức rõ vị trí, vai trò trách nhiệm của mình nên luôn có ý thức học tập và rèn luyện, nâng cao phẩm chất, bản lĩnh chính trị [4-7].

Hai là: một bộ phận thanh niên hiện nay có YCCT chưa tốt, sống thiếu lý tưởng, hoài bão; ít quan tâm đến chính trị đất nước, có lối sống buông thả, thực dụng, dễ bị lạm dụng, lôi kéo vào các tệ nạn xã hội.

Chỉ thị số 42-CT/TW đã chỉ rõ: “Một bộ phận giới trẻ giảm sút niềm tin, thiếu ý thức chấp hành pháp luật, sống thực dụng, thiếu lý tưởng, xa rời truyền thống văn hóa tốt đẹp của dân tộc. Một số ít thanh niên bị các thế lực thù địch lôi kéo, kích động chống phá sự nghiệp cách mạng của Đảng và dân tộc ta. Tình trạng tội phạm và tệ nạn xã hội trong giới trẻ diễn biến phức tạp”⁴. Phát biểu của Tổng Bí thư

⁴ Chỉ thị số 42-CT/TW, ngày 24-3-2015, của Ban Bí thư, “Về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác giáo dục lý tưởng cách mạng, đạo đức, lối sống văn hóa cho thế hệ trẻ giai đoạn 2015 - 2030”

Nguyễn Phú Trọng tại Đại hội Đoàn toàn quốc lần thứ XII⁵, đã nêu rõ: vẫn còn một bộ phận thanh niên giảm sút niềm tin, thiếu ý thức chấp hành pháp luật, sống thực dụng, thiếu lý tưởng; có biểu hiện xa rời truyền thống văn hoá tốt đẹp của dân tộc, sa vào chủ nghĩa cá nhân. Dù chỉ là một bộ phận nhỏ, nhưng những biểu hiện đó rất cần được quan tâm đề khắc phục, nếu không, nó sẽ là nguyên nhân gốc rễ dẫn đến "tự diễn biến", "tự chuyển hoá" với rất nhiều hệ lụy cho thế hệ tương lai.

Văn kiện Đại hội X, nhiệm kỳ 2018 - 2023, của Hội Sinh viên Việt Nam đánh giá: *"Một số ít sinh viên còn thờ ơ về chính trị, sống thiếu lý tưởng, lệch lạc về quan điểm sống, dễ bị ảnh hưởng của những trào lưu không phù hợp với thuần phong mỹ tục, không lành mạnh, mắc các tệ nạn xã hội, vi phạm pháp luật. Không ít sinh viên thiếu ý chí phấn đấu, không tích cực học tập, thiếu kỹ năng thực hành xã hội, không đáp ứng được yêu cầu của thị trường lao động sau khi ra trường"*⁶.

Nghiên cứu của Lê Hữu Ái (2010) cũng chỉ ra rằng: một bộ phận sinh viên có nhận thức chính trị còn kém, ít quan tâm đến tình hình của đất nước, bàng quan với thời cuộc, không chịu phấn đấu rèn luyện, lập trường tư tưởng chính trị không vững vàng, mở nhạt về lý tưởng, số buông thả, thực dụng, chạy theo đồng tiền. Một bộ phận thanh niên, sinh viên hiện nay rất dễ bị lôi vào con đường cờ bạc, rượu chè. Lối sống cá nhân, xa rời đạo đức truyền thống tốt đẹp của dân tộc, sai lệch về lối sống có chiều hướng phát triển, tình trạng vật chất hóa các hành vi ứng xử, sùng ngoại, đua đòi ăn chơi, sống hưởng thụ [4].

Nghiên cứu của Phạm Thị Phương Anh (2017) cũng chỉ ra: một bộ phận sinh viên tỏ ra bất khoan, hoài nghi vào sự lãnh đạo của Đảng. Với 354/886 phiếu (khoảng 40% sinh viên) trả lời có tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng

nhưng còn bất khoan. Sự tác động này rõ ràng là không thuận chiều với tư tưởng chính trị sinh viên và công tác chính trị tư tưởng trong các trường học, đòi hỏi hệ thống chính trị của nhà trường phải quan tâm giải quyết [6].

Phân tích nguyên nhân chính của tình trạng trên: thứ nhất là do những ảnh hưởng tiêu cực của mặt trái nền kinh tế thị trường, các vấn đề chính trị, an ninh bất ổn trên thế giới và sự chống phá của các thế lực thù địch đã tác động không nhỏ đến thanh niên [1,6,7]. Thứ hai là do sự hạn chế về trình độ nhân thức. Trình độ học vấn của một bộ phận thanh niên, nhất là vùng dân tộc thiểu số còn thấp nên dễ bị lôi kéo vào các tệ nạn xã hội và dễ bị các thế lực phản động lợi dụng, kích động [1,6,7,17]. Thứ ba là sự phân tầng xã hội, phân hóa giàu nghèo đã ảnh hưởng không nhỏ đến tình hình chính trị, tư tưởng của thanh niên. Tình trạng khó khăn về kinh tế rất dễ tạo sự thờ ơ với các sự kiện chính trị, ngại tham gia hoạt động phong trào vì sợ mất thời gian [4,6]. Thứ tư là do giáo dục YTCT trong nhà trường còn chưa được quan tâm đúng mức và chưa đạt được hiệu quả toàn diện [4-7,17].

3.2.2. Thực trạng giáo dục ý thức chính trị cho thanh niên trong trường học

Trong những năm qua, nhiều nghị quyết, chỉ thị, thông tư, quyết định Đảng, Nhà nước, Bộ giáo dục và Đào tạo đã ban hành về việc tăng cường giáo dục chính trị, tư tưởng cho thanh niên.

Chỉ thị số 42-CT/TW (2015)⁷ của Ban Bí thư, chỉ rõ: Giáo dục lý tưởng cách mạng, đạo đức, lối sống văn hoá cho thế hệ trẻ là nhiệm vụ chiến lược, lâu dài, quan trọng, đòi hỏi phải có sự quan tâm, đầu tư thích đáng. Đầu tư cho giáo dục, trong đó có giáo dục lý tưởng cách mạng, đạo đức, lối sống văn hoá cho thế hệ trẻ là đầu tư cho tương lai của đất nước. Đây là nhiệm vụ của toàn Đảng, của các cấp, các ngành, đoàn thể, gia đình và toàn xã hội...

Nghị quyết Đại hội XII (2016)⁸ của Đảng chỉ rõ: *"Làm tốt công tác giáo dục chính trị, tư tưởng, truyền thống, lý tưởng, đạo đức và lối sống, tạo điều kiện học tập, lao động, giải trí, phát triển thể lực, trí tuệ cho thế hệ trẻ... hình thành một lớp thanh niên ưu tú trên mọi lĩnh vực, kế tục trung thành và xuất sắc sự nghiệp cách mạng của Đảng, của dân tộc"*.

⁵ Toàn văn phát biểu của Tổng Bí thư tại Đại hội Đoàn toàn quốc lần thứ XII, Báo điện tử Chính phủ, ngày 15-12-2022.

⁶ Hội Sinh viên Việt Nam: Văn kiện Đại hội đại biểu lần thứ X, nhiệm kỳ 2018 - 2023, Hà Nội, 2018, tr. 23

⁷ Chỉ thị số 42-CT/TW, ngày 24-3-2015, của Ban Bí thư

⁸ Nghị quyết Đại hội XII (2016) của Đảng.

Nghị quyết Đại hội XIII⁹ của Đảng đã nêu rõ: *"Tăng cường giáo dục thể hệ trẻ về lý tưởng cách mạng, đạo đức, lối sống văn hoá, nâng cao lòng yêu nước, tự hào dân tộc, nuôi dưỡng hoài bão, khát vọng vươn lên; nêu cao tinh thần trách nhiệm đối với đất nước, với xã hội..."*.

Bên cạnh đó, có thể kể đến một số văn bản mang tính chất định hướng khác như: Quyết định số 1501/QĐ-TTg ngày 28/8/2015 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Đề án *"Tăng cường giáo dục lý tưởng cách mạng, đạo đức, lối sống cho Thanh niên, thiếu niên và nhi đồng giai đoạn 2015-2020"* [18]. Quyết định số 410/QĐBGDDT ngày 4/2/2016 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành Kế hoạch triển khai Quyết định số 1501/QĐ-TTg của ngành Giáo dục [19]. Quyết định số 1895/QĐ-TTg ngày 11/11/2021, về Tăng cường giáo dục lý tưởng cách mạng, đạo đức, lối sống và khơi dậy khát vọng cống hiến cho thanh niên, thiếu niên, nhi đồng giai đoạn 2021-2030: Chương trình đề ra các chỉ tiêu cụ thể về giáo dục lý tưởng cách mạng, đạo đức, lối sống cho thanh niên, thiếu niên, nhi đồng như: 100% thanh niên là học sinh, sinh viên được tham gia các hoạt động giáo dục chính trị, tư tưởng, đạo đức, lối sống, phổ biến kiến thức pháp luật, giới thiệu trên 2 triệu đoàn viên ưu tú cho Đảng, trong đó đến năm 2025 ít nhất 850 nghìn và năm 2030 ít nhất một triệu đoàn viên ưu tú được kết nạp vào Đảng [20]. Quyết định số 585/QĐ-BGDDT ngày 28/2/2022 ban hành Kế hoạch triển khai Quyết định số 1895/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ [21].

Các văn bản viện dẫn nêu trên là môi trường pháp lý thuận lợi cho việc tổ chức giáo dục trong trường học. Quá trình triển khai đã đạt được những thành tựu nhất định, góp phần nâng cao YTCT cho thanh niên, xây dựng thể hệ trẻ năng động, sáng tạo, có thành tích cao trong học tập, nghiên cứu khoa học, có lối sống lành mạnh, có lý tưởng và hoài bão của tuổi trẻ. Xây dựng thể hệ thanh niên thành những chủ nhân thực sự có bản lĩnh, có ý chí, có nghị lực, sẵn sàng đấu tranh với các biểu hiện tiêu cực, sai trái cực đoan; sẵn sàng đấu tranh với những quan điểm, luận điệu tuyên truyền phản động

của các thế lực thù địch để bảo vệ nền tảng tư tưởng cách mạng của Đảng và Nhà nước [4-8].

Hiện nay, tại các trường học, việc giáo dục YTCT cho thanh niên chủ yếu được thực hiện thông qua các học phần bắt buộc trong chương trình học như giáo dục công dân hay triết học Mác - Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh, hoặc thông qua tuần sinh hoạt chính trị hay các hội nghị, hội thảo... Tại một số trường học, công tác giáo dục YTCT cho thanh niên chưa được quan tâm đúng mức, chưa đổi mới về nội dung và phương pháp, một số hoạt động còn mang tính hình thức nên hiệu quả chưa cao, dễ dẫn đến tình trạng nhàm chán, ngại học chính trị của thanh niên [1,4,6,7].

Nghiên cứu về *"Thực trạng công tác giáo dục chính trị tư tưởng cho sinh viên hiện nay và một số giải pháp mang tính định hướng"* đã chỉ ra rằng, trong các trường đại học, vấn đề tồn tại chủ yếu của việc dạy học và học chính trị là nội dung chương trình còn nhiều bất cập, ngoài ra còn đề cập đến sự hạn chế, bất cập về chất lượng, trình độ chuyên môn của giảng viên cũng ảnh hưởng đến việc học tập của sinh viên. Cũng trong nghiên cứu này khi được hỏi về thái độ của sinh viên với môn học lý luận chính trị có đến 28.3% sinh viên trả lời học nửa vời, 13% trả lời là chán nản và chỉ có 14.3% sinh viên trả lời hứng thú, còn 44.2% sinh viên trả lời là khó đánh giá tùy thuộc vào giảng viên dạy [6]. Trong các trường học, Đoàn Thanh niên đã tham gia vào công tác giáo dục chính trị, tư tưởng cho thanh niên bằng việc tổ chức những hoạt động ngoại khóa phù hợp với sở thích của tuổi trẻ nên đã mang lại hiệu quả nhất định. Tuy nhiên, đội ngũ cán bộ đoàn thường là tam thời, không đúng chuyên môn, lại có xu hướng chuyển đổi công tác nên có ảnh hưởng nhất định đến chất lượng giáo dục. Đoàn Thanh niên còn phải tổ chức rất nhiều hoạt động, quá tải trong công việc nên hiệu quả chưa cao [4,6].

Vì thế, nghiên cứu, đổi mới, sáng tạo trong cách tiếp cận tại trường học, đưa giáo dục YTCT trường học với nhiều đổi mới về nội dung, hình thức, phương pháp chính là điều mà tổ chức Đảng, Lãnh đạo các tổ chức đoàn thể chính trị xã hội của thanh niên cần phải quan tâm.

3.3. Một số giải pháp tăng cường giáo dục ý thức chính trị cho thanh niên trong trường học Từ nghiên cứu quan điểm, thực trạng, chúng tôi đề xuất một số giải pháp tăng cường

⁹ Nghị quyết Đại hội XIII (2021) của Đảng.

giáo dục YTCT cho thanh niên nói chung như sau:

Thứ nhất, Cần tăng cường giáo dục chính trị, tư tưởng, truyền thống cho thanh niên bằng nhiều hình thức phong phú, đa dạng, với sự tham gia, phối hợp, cộng đồng trách nhiệm của ngành giáo dục, gia đình, đoàn thể và toàn xã hội. Đổi mới nội dung và cách thức học tập lý luận chính trị phù hợp với từng đối tượng thanh niên. Gắn việc giáo dục YTCT với triển khai thực hiện chỉ thị 05 của Bộ Chính trị về “*Đẩy mạnh học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức và phong cách Hồ Chí Minh*”. Trong đó, đề cao sự nêu gương của cán bộ Đoàn, định hướng cho thanh niên rèn luyện theo tiêu chí “*Tâm trong - Trí sáng - Hoài bão lớn*”. Các tổ chức chính trị - xã hội của thanh niên như Đoàn Thanh niên, Hội sinh viên cần chủ động tham mưu cho các cấp Đảng, Chính quyền, Ban giám hiệu các Trường học định kỳ gặp gỡ, trao đổi, đối thoại với thanh niên. Thường xuyên phối hợp với các cấp, các ngành tuyên truyền, phổ biến giáo dục pháp luật cho thanh niên, đấu tranh, phê phán, uốn nắn nhận thức lệch lạc, biểu hiện sai trái trong thanh niên.

Thứ hai, Coi việc giáo dục YTCT cho thanh niên là nhiệm vụ chiến lược, lâu dài, quan trọng, đòi hỏi phải có sự quan tâm, đầu tư thích đáng. Xem đây là nhiệm vụ của toàn Đảng, của các cấp, các ngành, đoàn thể, gia đình và toàn xã hội; tạo điều kiện tối đa cho thanh niên học tập, lao động, cống hiến, để trở thành lực lượng nòng cốt của mỗi địa phương.

Thứ ba, Xây dựng tổ chức của thanh niên như Đoàn Thanh niên, Hội sinh viên, các Câu lạc bộ, đội nhóm... thực sự vững mạnh, toàn diện về chính trị, tư tưởng, tổ chức, mở rộng việc tập hợp, đoàn kết thanh niên. Tăng cường giáo dục, xây dựng niềm tin, lý tưởng cách mạng, mục tiêu, động cơ phấn đấu cho thanh niên.

Thứ tư, Triển khai tổ chức những phong trào hành động của thanh niên để thu hút họ tham gia, tạo môi trường rèn luyện, phấn đấu, hỗ trợ, thúc đẩy nhau cùng phát triển. Như chương trình khởi nghiệp cho thanh niên miền núi, chương trình tình nguyện, nhân đạo, xây dựng công trình thanh niên...

Từ kinh nghiệm thực tiễn hoạt động, thông qua việc tìm hiểu, nghiên cứu lý luận và thực tiễn, tôi mạnh dạn đưa ra một số giải pháp cần áp dụng trong các trường học nói chung để tăng cường giáo dục YTCT cho thanh niên như sau:

Một là: đưa giáo dục YTCT cho thanh niên thành một nhiệm vụ bắt buộc, quan trọng trong sinh hoạt Đoàn - Hội, tổ chức định kỳ ít nhất mỗi tháng một lần.

Hai là: tăng cường giáo dục YTCT cho thanh niên bằng nhiều hình thức tiếp cận đa dạng với sự tham gia, phối hợp có trách nhiệm của cơ sở giáo dục, gia đình, đoàn thể và toàn xã hội.

Ba là: đổi mới nội dung và cách thức giảng dạy, giáo dục và học tập lý luận chính trị phù hợp với từng đối tượng thanh niên. Gắn giáo dục YTCT với cuộc vận động “*Học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức và phong cách Hồ Chí Minh*”. Đề cao tinh thần nêu gương của cán bộ Đoàn - Hội để định hướng cho thanh niên rèn luyện theo tiêu chí “*Tâm trong - Trí sáng - Hoài bão lớn*”.

Bốn là: tổ chức các cuộc đối thoại, diễn đàn chia sẻ về YTCT cho thanh niên với nhiều hình thức phong phú để thanh niên được trình bày quan điểm, suy nghĩ của mình.

Năm là: nâng cao chất lượng và hiệu quả hoạt động của đội ngũ báo cáo viên, tuyên truyền viên, chủ động nắm bắt, dự báo tình hình tư tưởng, định hướng dư luận xã hội trong thanh niên thông qua các chương trình tập huấn thường xuyên.

Sáu là: phối hợp với các cấp, các ngành tuyên truyền, phổ biến giáo dục pháp luật, đấu tranh, phê phán, uốn nắn nhận thức lệch lạc, biểu hiện sai trái trong cán bộ, đoàn viên, thanh niên.

Bảy là: đổi mới và đa dạng hóa các hình thức tổ chức giáo dục YTCT cho thanh niên trong trường học. Ngoài hình thức giáo dục chính khóa thì cần sử dụng đa dạng các hình thức giáo dục ngoài giờ lên lớp như ngoại khóa chuyên đề, tọa đàm, hội thảo, phát động phong trào, tổ chức “*Đa hội Chính trị*”, tổ chức các cuộc thi như “*Rung chuông vàng*”... để tìm hiểu kiến thức về chính trị, tổ chức theo hình thức sân khấu hóa như đóng tiểu phẩm, làm video truyền thông, làm poster truyền thông, tổ chức thi hùng biện, kể chuyện, thi viết, thi vẽ theo chủ đề, thi hát, sáng tác thơ, nhạc...

Tám là: đổi mới phương pháp tổ chức: vận dụng các phương pháp dạy học tích cực như dạy học theo dự án, dạy học theo tình huống, phương pháp thảo luận nhóm, phương pháp trò chơi, phương pháp đóng vai tình huống, sử dụng các kỹ thuật hiện đại như kỹ thuật mảnh ghép, kỹ thuật hẹn hò, kỹ thuật bể cá...trong quá trình giảng dạy về YTCT cho thanh niên.

4. Kết luận

Thanh niên là lực lượng nòng cốt, giữ vai trò quan trọng trong quá trình xây dựng và phát triển đất nước. Đảng và Nhà nước ta luôn đặt thanh niên ở vị trí trung tâm trong chiến lược đào tạo, bồi dưỡng, phát huy nhân tố và nguồn lực con người. Giáo dục YTCT cho thanh niên trong trường học chính là quá trình giáo dục, trang bị cho thanh niên có kiến thức cơ bản về những nguyên lý cơ bản của Chủ nghĩa Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng cộng sản Việt

Tài liệu tham khảo

[1] Tạp chí Quản lý nhà nước, *Vai trò của Thanh niên trong thời kỳ mới*, 2021. [Trực tuyến]. Địa chỉ:

<https://www.quanlynhanuoc.vn/2021/05/04/vai-tro-cua-thanh-nien-trong-thoi-ky-moi/>. [Truy cập ngày 16/04/2024].

[2] Ban Bí Thư Trung ương Đảng, *Tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục Thanh niên*, Nxb Thanh niên, HN, 1980, Tr. 82 - 84.

[3] Tạp chí xây dựng Đảng, *Tư tưởng Hồ chí Minh về Thanh niên và công tác thanh niên*, 2021. [Trực tuyến]. Địa chỉ: <https://tuoitredhcn.udn.vn/chu-tich-ho-chi-minh/tu-tuong-ho-chi-minh/tu-tuong-ho-chi-minh-ve-thanh-nien-va-cong-tac-thanh-nien-877.html>. [Truy cập ngày 15/3/2024].

[4] L.H. Ái & L.B. Hòa, *Cần phải làm gì để xây dựng ý thức chính trị cho sinh viên Đại học Đà Nẵng hiện nay*, Tạp chí Khoa học và Công nghệ Đà Nẵng, số 3 (38), 2010, Tr.137-143.

[5] P.Đ. Khuê, *Ý thức chính trị của sinh viên nước ta hiện nay - thực trạng và những vấn đề đặt ra*, Luận án tiến sĩ Triết học, Viện Hàn lâm khoa học xã hội Việt Nam, Hà Nội, 2016.

[6] P.T. Phương Anh & T. T. N. Tuyền, *Thực trạng công tác giáo dục chính trị tư tưởng*

Nam...Từ đó giúp thanh niên nhận thức và có niềm tin vững chắc vào con đường đi lên Chủ nghĩa xã hội và Chủ nghĩa Cộng sản. Trong các trường học cần phải coi giáo dục YTCT cho thanh niên thành nhiệm vụ chiến lược, lâu dài, quan trọng và phải có sự quan tâm, đầu tư thích đáng, thường xuyên đổi mới về nội dung, hình thức, áp dụng những giải pháp sáng tạo nhằm đạt hiệu quả tích cực. Góp phần đào tạo thế hệ trẻ vừa “hồng” vừa “chuyên”, đáp ứng yêu cầu sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam Xã hội Chủ nghĩa; bảo vệ Chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh.

Lời cảm ơn

Tác giả bài báo xin chân thành cảm ơn các nhà khoa học đã tham gia sơ loại, phản biện bài báo, đóng góp nhiều ý kiến quý báu để tác giả có thể tiếp thu, chỉnh sửa và hoàn thiện bài báo này.

cho sinh viên hiện nay và một số giải pháp mang tính định hướng, Tạp chí Khoa học Trường Đại học Cần Thơ, Tập 48, phần D, 2017, Tr. 13-19.

[7] T. V. Quang, T. N. Châu, L. T. T. Hiếu, *Giáo dục ý thức chính trị cho sinh viên các trường đại học hiện nay*, Tạp chí khoa học, Tập 49 - Số 3B/2020, 2020, Tr. 51-56.

[8] L.T. Thơ, *Thực trạng ý thức chính trị của sinh viên Trường Đại học Tây Bắc*, Tạp chí Thiết bị Giáo dục, số 305, kỳ 2, tháng 01/2024, Tr.262-270.

[9] Học viện Chính trị Quốc gia, *Nội dung cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lê Nin*, Nxb Lý luận Chính trị, 2023.

[10] Từ điển Bách khoa Việt Nam (1995), Tập I, Trung tâm từ điển, Hà Nội.

[11] Lênin, *Toàn tập*, Nxb Tiến Bộ, Matsxcova, 1977, tập 41.

[12] Ban Bí Thư Trung ương Đảng cộng sản Việt Nam, *Hồ Chí Minh Toàn tập, Tập 2*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011.

[13] H.C. Minh, *Về giáo dục Thanh niên*, Nxb Thanh niên, Hà Nội, 1980, Tr.28-166. [14] Ban Bí Thư Trung ương Đảng cộng sản Việt Nam, *Hồ Chí Minh toàn tập*, tập 4, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1995.

[15] Bộ giáo dục và Đào tạo, *Giáo trình những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin*, Nxb Chính trị Quốc gia, 2023, Tr. 2-10.

[16] Học Viện Chính trị Quốc gia, *Nội dung cơ bản của tư tưởng Hồ Chí Minh*, Nxb Lý luận chính trị, 2023, Tr. 11-12.

[17]. Trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn, *Giáo dục chính trị, tư tưởng, đạo đức lối sống cho thanh niên hiện nay*, 2021. [Trực tuyến]. Địa chỉ:

<https://ussh.vnu.edu.vn/vi/news/sinh-vien/giao-duc-chinh-tri-tu-tuong-dao-duc-loi-song-cho-thanh-nien-hien-nay-20822.html>. [Truy cập ngày 05/05/2024].

[18] Thủ tướng Chính Phủ, *Quyết định phê duyệt Đề án “Tăng cường giáo dục lý tưởng cách mạng, đạo đức lối sống cho thanh niên, thiếu niên và nhi đồng giai đoạn 2015 - 2020”*, Hà Nội, 2015.

[19] Bộ giáo dục và Đào tạo, *Quyết định ban hành kế hoạch triển khai Quyết định số 1501/QĐ-TTG ngày 28/8/2015 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Đề án “Tăng cường giáo dục lý tưởng cách mạng, đạo đức lối sống cho thanh niên, thiếu niên và nhi đồng giai đoạn 2015 - 2020”*, Hà Nội, 2016.

[20] Thủ tướng Chính phủ, *Quyết định Phê duyệt Chương trình “Tăng cường giáo dục lý tưởng cách mạng, đạo đức, lối sống và khơi dậy khát vọng cống hiến cho thanh niên, thiếu niên, nhi đồng giai đoạn 2021 - 2030”*, Hà Nội, 2021.

[21] Bộ giáo dục và Đào tạo, *Quyết định số 585/QĐ-BGDĐT ngày 28/2/2022 ban hành Kế hoạch triển khai Quyết định số 1895/QĐ-TTg ngày 11/11/2021 của Thủ tướng Chính phủ*, Hà Nội, 2022.

STRENGTHEN POLITICAL CONSCIOUSNESS EDUCATION FOR YOUTH IN SCHOOLS

Vu Thi Duc
Tay Bac University

Abstract: This article aims to introduce perspectives on political awareness education for young people; present the current situation and propose some solutions to enhance political awareness education for young people in schools. The author used the methodology of dialectical materialism and historical materialism; Analyze and synthesize theories to highlight research issues. The results have presented a general perspective on political awareness education for young people; Analyze the current state of political consciousness of Youth in the current period. From there, 4 general solutions and 8 specific solutions are proposed to enhance political awareness education for young people in schools. Schools need to always be innovative, creative and at the same time apply many different solutions to enhance political awareness education for young people.

Keywords: Education; Youth; School ; Political consciousness